

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi maatalousyrittäjien lomituspävelulain ja turkistuottajien lomituspäveluista annetun lain muuttamisesta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi maatalousyrittäjien lomituspävelulain ja turkistuottajien lomituspäveluista annetun lain muuttamisesta (HE 112/2015 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- maatalousylitarkastaja Anne Vainio, maa- ja metsätalousministeriö
- hallitussihteeri Annika Parsons, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Taina Väre, Suomen Kuntaliitto
- lakimies Maire Lumiaho, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- toiminnanjohtaja Raimo Kivineva, Maatalouslomittajat ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Lihakunta
- Maatalouslomittajat ry
- Suomen Turkiseläinten Kasvattajain Liitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lomituspävelut lukeutuvat maatalousyrittäjien ja turkistuottajien hyvinvointipäveluihin, ja niillä tuetaan näiden yrittäjäryhmien sosiaaliturvan toteutumista. Lomituspävelujen tehtävänä on tukea maatalousyrittäjien sekä turkistuottajien työssä jaksamista ja työurien pidentymistä. Samalla lomituspävelut edistävät maatalouselinkeinon sekä turkistuotannon säilymistä sekä lomittajien työllistymistä maaseudulla. Lisäksi valiokunta korostaa lomituspävelujärjestelmän merkitystä eläinten hyvinvoinnin kannalta. Eläinten hyvinvoinnista huolehtimiseen velvoittavat myös eläinsuojelusäännökset.

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2015 vp

Esityksen perusteluista käy ilmi, että valtion varoista maksettava maatalousalan lomituspalveluihin annettava tuki katsotaan EU:n näkökulmasta osaksi yhteisön kilpailupolitiikkaa. Euroopan unionin uudet maa- ja metsätalousalan ja maaseutualueiden valtiontukea koskevat suuntaviivat vuosiksi 2014—2020 (2014/C 204/ 01 (valtiontuen suuntaviivat) tulivat voimaan heinäkuun 2014 alusta. Suuntaviivoihin on kirjattu edellytykset ja perusteet, joiden täytyessä komissio katsoo maatilojen lomituspalveluihin myönnetyn tuen soveltuvan sisämarkkinoille. Esityksen perusteluissa on todettu, että esitys sopeuttaa Suomen maatalousyrittäjien sekä turkistuottajien lomitustajärjestelmät valtiontuen suuntaviivojen mukaisiksi lomituksen enimmäiskestoja lukuun ottamatta. Esityksen perusteluista käy myös ilmi, että hallitusohjelman edellyttämien säästöjen aikaansaamiseksi on tarpeen rajata maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kohdentumista.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että maatalouden rakennemuutoksen seurauksena lomituspalvelujen käyttäjien määrä on supistunut voimakkaasti koko sen ajan, jona nykyinen maatalousyrittäjien lomituspalvelulaki on ollut voimassa. Rakennemuutoksen arvioidaan jatkuvan voimakkaana myös tulevana vuosina. Nykyisen lain tullessa voimaan vuonna 1997 Suomessa oli noin 55 000 vuosilomaa käyttänyttä maatalousyrittäjää. Vuonna 2005 heitä oli noin 35 000 ja vuonna 2014 noin 20 800. Määrän arvioidaan putoavan vuoteen 2020 mennessä noin 15 000:een.

Tilojen vähenemisen myötä tilakoot ovat kasvaneet ja tuotantomenetelmien teknistyminen ja automaatio ovat yleistyneet. Kokonaisuudessaan lomituspalvelujen kysyntä ja lomittajahenkilöstön tarve tulevat supistumaan. Toisaalta lomitustyön vaativuus lisääntyy muun muassa tilojen teknisten ratkaisujen seurauksena. Jatkossa tarvitaan siten määrältään nykyistä pienempi mutta ammattitaidoltaan vahva lomittajakunta. Palvelujen kysynnän supistuminen pienentää myös hallintohenkilöstön määrällistä tarvetta.

Esityksessä kasvinviljelijät esitetään rajattaviksi järjestelmän ulkopuolelle myös sijaisavun osalta. Sijaisapua käyttävien kasvinviljelijöiden joukko on pieni, alle sata palvelun käyttäjää vuodessa, mutta yksittäisissä tilanteissa, esim. sairauden kohdatessa, sijaisapu voi olla erittäin tärkeä yrittäjän terveyden ja tilan toiminnan turvaamisen kannalta. Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että kasvinviljelijän työ on hyvin riippuvaista mm. sääolosuhteista ja työn oikea-aikaisesta suorittamisesta. Siksi sairastuminen kesken kasvukauden voi romahduttaa tilan talouden. Tässä yhteydessä valiokunta viittaa myös siihen, että lomituspalvelujen saannin edellytyksenä olevaa kotieläinyksikköjen vähimmäismäärää ehdotetaan nostettavaksi nykyisestä neljästä kotieläinyksiköstä kuuteen kotieläinyksikköön. Vaatimus koskisi voimassa olevasta laista poiketen myös sijaisapua ja niin sanottua täysin maksullista lomitusta.

Esityksen perustelujen mukaan lomituspalveluihin ei olisi oikeutta niinä aikoina, kun kotieläinyksikkömäärä jää alle kuuden, esimerkiksi mahdollisten tuotantotaukojen aikana, esim. broilertuotanto. Valiokunta katsoo kuitenkin, että lomituspalveluihin tulee olla oikeus myös tuotantokatkojen aikana. Siten voidaan välttää lomituksesta tuotannolle aiheutuvia riskejä.

Valiokunta toteaa, että taloudellisesti vaikeina aikoina työhyvinvoinnista huolehtiminen jää helposti liian vähälle huomiolle. Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä onkin katsottu, että tuetun maksullisen lomituksen määrää on tarpeen nostaa nykyisestä 120 tunnista 200 tuntiin vuodessa. Kustannuksissa on otettava huomioon, että nykyiselläänkin maatalousyrittäjistä ainoastaan osa käyttää lain mahdollistaman tuetun maksullisen lomituksen tuntimäärän kokonaan (keskimääräi-

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2015 vp

nen käyttö 61 tuntia/vuosi/käyttäjä). Lisäksi edellä on jo todettu vuosilomaa käyttävien maatalousyrittäjien määrän väheneminen. Tuntimäärän nostaminen vaikuttaisi myönteisesti myös esityksen työllisyysvaikutuksiin lisäten lomittajien kokoaikaista työllistymistä.

Esityksen mukaan itsejärjestetyssä lomituksessa lomittajana ei voi toimia perheenjäsen. Siten samassa taloudessa asuva perheenjäsen, joka on merkitty ennakkoperintärekisteriin, ei voi toimia lomittajana. Paikallisyksikön järjestämässä lomituksessa ei ole kuitenkaan vastaavaa rajoitusta, eli paikallisyksikkö voi lähettää niiden palkkalistoilla olevan lomittajan perheenjäsenen tilalle. Valiokunta pitää järjestelyä epäjohdonmukaisena ja esittää rajoituksen poistamista.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että jatkossa paikallisyksikön järjestämää lomitusta on haettava kirjallisesti. Hakemuksessa on myös ilmoitettava aiotut vuosiloman ajankohdat. Maksullista lomittaja-apua haetaan yhtä aikaa vuosilomahakemuksen yhteydessä. Esityksessä lakiin ei ehdoteta enää sisällytettäväksi säännöstä siitä, että maatalousyrittäjällä on oikeus täydentää tai muuttaa hakemustaan määräajan päätyttyä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lomituksen järjestäminen on jatkossakin joustavaa niin lomitusta hakevan kuin sitä järjestävän näkökulmasta. Valiokunta esittääkin sosiaali- ja terveysvaliokunnalle, että lakiin palautetaan säännös, jonka mukaan maatalousyrittäjällä on oikeus täydentää tai muuttaa hakemustaan hakuajan päätyttyäkin.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi, että sijaisapua on haettava kirjallisesti. Valiokunta katsoo, että kirjalliseksi hakemukseksi tulee hyväksyä myös tekstiviesti tai sähköpostiviesti, mikäli EUsäännökset kirjallista hakemusta edellyttävät. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä järjestelmä on toiminut poronhoitajilla hyvin jo vuoden verran ja poronhoitajat ovat olleet järjestelmään tyytyväisiä.

Esitykseen sisältyy säännösehdotus, jonka mukaan maatalousyrittäjältä peritään paikallisyksikön järjestämästä varallaolosta 5 euroa tunnilta. Esityksen perustelujen mukaan määrä vastaa suunnilleen sitä lisäkustannusta, joka paikallisyksikölle aiheutuu lomittajalle maksettavasta varallaolokorvauksesta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että säännös asettaa maatalousyrittäjät, joilla on varallaoloa edellyttävää tuotantoa, eriarvoiseen asemaan muihin vuosilomaa käyttäviin maatalousyrittäjiin nähden.

Valiokunta toteaa, että maatalousyrittäjien lomituspalvelujärjestelmään liittyy erityispiirteitä. Töitä on tarjolla paikallisyksiköissä uusille maatalouslomittajille, mutta ongelmana on se, että työn luonteen takia työsuhteet ovat laajalti osa-aikaisia. Koska työt tehdään tiloilla aamulla ja illalla ja matkat saattavat muodostua tuntien pituisiksi, lisätyön vastaanottaminen on hankalaa. Tilakoon kasvaminen ei ole merkittävästi vaikuttanut työpäivän pituuteen, koska tilat ovat koneellistuneet samanaikaisesti. Osa-aikatyötä ja siitä saatavaa toimeentuloa ei koeta houkuttelevaksi. Tämän vuoksi muun muassa nuoret hakeutuvat muille aloille. Tavoitteena tulee olla kokoaikaiset työsuhteet, joiden järjestämismahdollisuus tulee selvittää tulevan lomituspäätöksen uudistuksen yhteydessä. Valiokunta pitää välttämättömänä, että lomituspäätösmää uudistettaessa, edellä todetut epäkohdat korjataan, jotta alan vetovoima, ammattitaito ja koulutus voidaan turvata.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että lomitussäännösten samasta asiasta edellyttämät ilmoitukset usealle viranomaiselle voidaan toimittaa yhdelle viranomaiselle, joka toimittaa tiedot edelleen muille viranomaisille.

Valiokunnan lausunto MmVL 9/2015 vp

Valiokunta edellyttää, että lakeihin tehtävät muutokset eivät lisää byrokratiaa eivätkä aiheuta lisää hallinnollista taakkaa lomaan oikeutetuille.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 1.12.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Jari Leppä kesk
varapuheenjohtaja Reijo Hongisto ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Anne Kalmari kesk
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Kari Kulmala ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Harry Wallin sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius